

TEXNOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHNI PEDAGOGIK SHART- SHAROITLARI

Tojiyev Xakimjon Xoliqovich

Farg‘ona davlat universiteti Harbiy ta’lim fakulteti katta o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada bo‘lajak harbiy ta’lim o‘qituvchilarining ta’lim-tarbiya amaliyotida an’anaviy yondashuv, tizimli zamonaviy yondashuv, texnologik yondashuv, tanqidiy yondashuv, funktsional, kompleks, faoliyatli yondashuvlar asosida tizimli ilmiy-falsafiy taxlillar ifodalangan.

Kalit so‘zlar: Harbiy xizmat, harbiy pedagogik ta’lim, taxlil, zamonaviy yondashuv, yoshlar, vatanparvarlik, qonun, qasamyod, harbiy xizmatchi.

Pedagogikaning ta’lim-tarbiya amaliyotida turli yondashuvlar qo‘llaniladi. An’anaviy yondashuv, tizimli yondashuv, pedagogik tizim, tadqiqiy-ijobiy yondashuv va texnologik yondashuv shular jumlasidandir.

An’anaviy yondashuv-Uning asosiy xususiyati o‘qituvchi ma’lum axborotni gapirib beradi, tushuntiradi, talaba esa bu bilimni xotirasida saqlaydi. “Bilim” tushunchasi xotirada saqlanadigan axborot ma’nosida tushuniladi. Talabada bilim bor-yo‘qligi imtihonda shu axborotga doir berilgan savolga yoddan bergan javobiga qarab aniqlanadi. Bunda bilim degani asosan esda qoldirishning natijasidir, u ko‘pincha yuzaki bo‘lishi ham mumkin. Bunday bilim xotirada uzoq saqlanmaydi. Talaba savol berilganda eslashi, ba’zan eslay olmasligi ham mumkin.

An’anaviy o‘qitish usulida ta’lim maqsadi dastur talabiga binoan aniq ifodalanmaydi, talabaning o‘zlashtirish darajasi, sifati haqida muallim aniq tasavvurga ega bo‘lmaydi.

An’anaviy ta’lim mamlakatimiz o‘quv yurtlarida keng tarqalgan, uning turli jihatlari pedagogika, metodika fanlarida ishlab chiqilgan va katta tajriba to‘plangan. An’anaviy ta’lim usulini takomillashtirish sohasida izlanishlar davom etmoqdadir, lekin uning ob‘yektiv imkoniyatlari cheklangan. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ta’lim sohasidagi islohotlar, tez sur’atlar bilan rivojlanayotgan fan-texnika talablari ta’lim usuli bilan jamiyatning raqobatbardosh, yuqori malakali kadrlar tayyorlashga, barkamol avlodni shakllantirishga bo‘lgan ehtiyoji o‘rtasida nomutanosiblikni vujudga keltirdi. Uni ta’limda boshqa yangi yondashuvlarni qo‘llash yo‘li bilan hal etish lozim.

Tizimli yondashuv-Tizim so‘zi tuzilma, qismlardan tuzilgan, birikkan yaxlit narsa yoki hodisa ma’nosini anglatadi. Tizim tushunchasi va so‘zi, boshqa ma’nolarga ham ega. Masalan, tizim ip, sim kabilarga terilgan narsa; tizim-shoda (bir tizim marvarid, bir shoda marjon kabilar).

Shuningdek, kibernetik tizim, axborotlar tizimi, ijtimoiy munosabatlar tizimi, xarakatlar tizimi, pedagogik tizim kabi tushunchalar shaklida ham qo'llaniladi. Tizim tushunchasi odatda ayrim belgilariga ko'ra turlarga ajratiladi: moddiy narsalar tizimi; mavhum tushunchalar, faraziyalar, nazariyalar, ilmiy bilimlar tizimi kabilar.

Tizimli yondashuv ilmiy bilish metodologiyasi va pedagogik amaliyotning bir yo'nalishi sifatida universal tavsifga ega, pedagogikada keng qo'llaniladi, ta'lim-tarbiyaga ham pedagogik tizim sifatida qarash lozim.

Tizimli yondashuv" tushunchasi ko'pincha "tizimli metod", "tizimli tahlil usuli" tushunchalari bilan uzviy bog'liq holda qo'llaniladi. Chunki tizimli tahlil usullari ham ob'yektni yaxlit tizim sifatida o'rganishni nazarda tutadi. Tizimli yondashuv, ayniqsa, tuzilish-vazifasiga ko'ra bajariladigan tahlilga juda yaqin. Tizimli tahlilning ob'ekti yaxlit narsa yoki hodisa (tizim) hisoblanadi, u, birinchidan, ob'yektning turli qismlarini; ikkinchidan, qismlarning o'zaro bog'liqligini; uchinchidan, tizimning chegaralarini va to'rtinchidan, tizimning atrof-muhit bilan bog'liqligi, aloqadorligini nazarda tutadi.

Tizimli yondashuvda bir qancha qoida-printsipalar majmuidan foydalaniladiki, ular tadqiqotchilik va amaliy faoliyatda yuqori natijalarga erishish imkoniyatini yaratadi. Bunday printsipalar qatoriga, jumladan, quyidagilar kiradi: mavxumlikdan yaqqollikka qarab borish; analiz bilan sintezning, mantiqiylik bilan tarixiylikning birligi; ob'yektda bog'lanishlar va o'zaro ta'sirlarning turlichaligiga; ob'yektning tuzilishi-vazifalari va kelib chiqishi haqidagi tasavvurlarining birligi va boshqalar.

Pedagogik tizim-inson bolasini barkamol shaxs, biror kasb egasi sifatida shakllantiruvchi yaxlit ijtimoiy-pedagogik hodisa bo'lib, uning tarkibi pedagogik jarayonning ob'yektlari va subyektlari, shakl-usullari, ular o'rtasidagi munosabatlar, o'zaro ta'sirlar, ularni boshqarishdan iborat. Pedagogika keng va tor (jins va tur) tushunchalarni o'z ichiga oladi: pedagogika-fan; pedagogika-o'quv predmeti; pedagoglik-inson faoliyatining bir sohasi sifatida keng tushunchalardir. Ularning har biri ma'lum qismlardan tuzilgan tizim hisoblanadi. Pedagogika fan sifatida ayrim belgilariga ko'ra bir necha qismlardan tuzilgan tizimdir. Pedagogik fanlar tizimiga pedagogika nazariyasi va tarixi; o'qitish nazariyasi va metodikasi; maxsus pedagogika; jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi; madaniy-ma'rifiy ishlar pedagogikasi, ijtimoiy pedagogika kabilar kiradi.

Tadqiqiy-ijodiy yondashuv-Bu yondashuv ta'limning maqsadi talabada biror muammoni yechish qobiliyatini o'stirish, yangi bilim (tajriba)ni mustaqil o'zlashtirish, xarakatning yangi usullarini topish, shaxsan tashabbus ko'rsatishni ko'zda tutadi. Tadqiqiy yondashuv faoliyatning ijodiy, aktiv xarakteri bilan bog'liq. Bu yondashuvda talabaning o'quv-bilish faoliyatiga pedagog rag'batlantiruvchi usulda rahbarlik qiladi, bolaning shaxsiy tashabbusini qo'llab-quvvatlaydi, bola bilan xamkorlik qiladi, talabaning fikr va qiziqishlarini oldingi o'ringa qo'yadi. Tadqiqiy yondashuv bo'yicha ham pedagogik texnologiya variantlari ishlab chiqilgan. Pedagogika nazariyasi va amaliyotida an'anaviy yondashuv o'z imkoniyatlarini

sarflab bo'ldi, tizimli, texnologik va tadqiqiy yondashuvlar istiqbolga ega. Texnologik, tizimli va tadqiqiy yondashuvlardan har birining ta'lim tizimida o'z o'rnini bor va o'z joyida qo'llanishi lozim.

Rivojlangan mamlakatlarda ta'limning turli darajalari uchun (reproduktiv, mahsuldor, tadqiqiy-ijodiy) pedagogik texnologiya variantlari ishlab chiqilgan. Keng ko'lamda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari ta'limning ilg'or texnologiyalarini o'rganish va o'quv-tarbiya jarayoniga joriy etishni taqozo qiladi. Bu o'z navbatida pedagog xodimlardan ta'lim sohasiga texnologik yondashuvni, pedagogik texnologiya usulini egallashni va O'zbekistonning milliy, ma'naviy-madaniy xususiyatlari, tarixiy ilg'or an'analarini hisobga olgan holda pedagogik amaliyotda qo'llash va rivojlantirishni talab etadi.

Texnologik yondashuv-mavjud an'anaviy o'quv jarayoniga faqat kompleks tarzdaгина emas, pedagoglar tomonidan o'zlashtirilishi, metodik qo'llanmalar, o'quv-moddiy baza yaratilishiga qarab bosqichma-bosqich, ayrim elementlari amalga oshirilaverishi xam mumkin. Bu birinchi navbatda pedagogik texnologiyaning muhim qismi-predmetlar va mavzular bo'yicha ta'lim maqsadlarini aniqlash usullariga taalluqlidir.

Tadqiqot doirasida olib borilgan pedagogik ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish o'qitish texnologiyasining asosiy xususiyatlarini ajratib ko'rsatish imkonini beradi. Bular tizimli, ilmiy, integrativ, takrorlanuvchan, samarali, ta'limning sifati va motivatsiyasi, yangilik, algoritmik, axborot, takrorlash imkoniyati, yangi sharoitlarga o'tkazish va boshqalardir.

Yuqorida ta'kidlanganidek, zamonaviy pedagogika fanida "Ta'lim texnologiyasi" tushunchasini yagona talqin qilishning umumiy yondashuvlari hali ishlab chiqilmagan, yagona tasnif mavjud emas, ammo oliy ta'limda didaktik nazariyalarga muvofiq ta'lim texnologiyalari tasniflari keng qo'llaniladi.

Oliy ta'limda texnologik yondashuvdan faol va keng foydalanish o'qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirish va bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirishda ta'lim natijalariga erishishda samarali faolligini oshirish, muammolarni hal qilishning yanada samarali usullarini tanlash imkoniyatlarini kengaytirish vositasidir.

Yangi O'zbekistonni zamonaviy oliy ta'lim jarayonini tashkil etishga qo'yilgan talablar nafaqat yuqori kasbiy faoliyatni amalga oshirishga, balki innovatsion texnologik jarayonlarni amalga oshirishga qodir bo'lajak mutaxassislarni tarbiyalashga qaratilishi, o'z-o'zini rivojlantirishi va ijodkorlikni namoyon etishga qaratilishi lozimdir.

Adabiyotlar

1. Abdullaeva K.M. Maxsus fanlarni o'qitishda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy bilim va ko'nikmalarini shakllantirishning metodik asoslari: Ped.fan.nom.diss. avtoreferati. –T. - 2006.
2. Bepalko V.P. «Slagaemie pedagogicheskoy texnologii», M. 1989.

3. Klarin M.V. Razvitie pedagogicheskoy tekhnologii i problemy teorii obucheniya // Sov.pedagogika.-Moskva , 1984.
4. Komenskiy Ya.A. Izbrannyye pedagogicheskie sochineniya: V 2-x t., T.2.– M.: Pedagogika, 1982.
5. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy metodik asoslari. Ped.fanlari dokt. diss.-T.: 2007.
6. Olimov Q.T. Maxsus fanlardan o'quv adabiyotlarini yaratishning nazariy va uslubiy asoslari. Pedagogika fanlari doktorlik dissertatsiyasi.-T.: UMKXTTKMO va KTI .- 2005.
7. Rashidov H., Habib X., Yeldasheva G., Zakirov A. Kasbiy pedagogika blokini o'qitish metodikasi. O'quv uslubiy qo'llanma.-T.: 2007.
8. Rubinshteyn S.L. Osnovi obshey psixologii.-Piter, 2006.
9. Saidova H.H. Maxsus fanlardan o'quv adabiyotlarini amaliy ekspertizadan o'tkazish metodikasi. Ped. fan. nomz. diss. -T.: TDPU, 2007.
10. Selevko G.K. Sovremennye obrazovatelnye tekhnologii.- M.: Narodnoe obrazovanie, 1998.